

Izvorni znanstveni rad
UDK 327 (497.1)

Novi prioriteti u spoljnoj politici Jugoslavije

Ranko Petković

Međunarodna politika, Beograd

Sažetak

Duboka politička, ekonomska, socijalna, pa i moralna kriza koja obilježava sadašnji trenutak u Jugoslaviji, popuštanje napetosti u odnosima između supersila praćeno procesima dezideologizacije i demilitarizacije međunarodnih odnosa, novo vrednovanje evropske komponente položaja Jugoslavije, kao i neosporni procesi stvaranja istočne Evrope tek su dio činilaca koji su utjecali na postavljanje novih prioriteta u vanjskoj politici Jugoslavije i preispitivanje i moderniziranje nekih njezinih bitnih dijelova. U tom procesu mijenjanja vanjske politike Jugoslavije uočava se suprotstavljeno djelovanje različitih unutrašnjih političkih i društvenih snaga. Na prvo mjesto, ne samo dnevnih preokupacija već i dugoročnih interesa, danas se postavlja široka problematika uključivanja Jugoslavije u Evropu. Iako je i dalje zadržala važnu ulogu u vanjskoj politici Jugoslavije, na drugom mjestu nalazi se nesvrstanost kao pozicija i politika koju Jugoslavija ne namjerava mijenjati. Pored evropske orijentacije i nesvrstanosti kao globalne opcije, krajem osamdesetih godina novi naglasak je dobila i balkanska dimenzija položaja Jugoslavije.

Nekoliko faktora je uticalo na akcente i prioritete spoljne politike Jugoslavije u osamdesetim godinama. Među njima su i sledeći:

a) Silaskom sa scene predsednika Tita, koji je bio neprikosnoveni kreator i strateg spoljne politike Jugoslavije, postepeno je došlo do zaoštavanja političkih a i, posebno, međunacionalnih odnosa, kao i do sve dublje ekonomske krize u Jugoslaviji. U tom kontroverznom procesu, koji je širio prostore i za demokratizaciju unutrašnjeg života, počelo je raskidanje i sa mitovima i tabuima u spoljnoj politici. U svakom slučaju, Jugoslavija, koja je u prvim posleratnim decenijama, naročito zahvaljujući raskidu sa Staljinom i Kominformom 1948. godine, stekla velikog ugled u svetu, sada se morala suočiti sa naglim opadanjem svog međunarodnog položaja i uticaja. Taj proces je došao

do tačke kada se u svetu, posebno u Evropi, počelo govoriti o Jugoslaviji kao »bolesniku na Balkanu« i opasnosti od »libanonizacije Jugoslavije«.

Iako stanje na unutrašnjem planu nužno ne utiče na sferu spoljne politike, duboka politička, ekonomska, socijalna pa i moralna kriza dovela je do preispitivanja aktivnosti zemlje na međunarodnom planu.

(b) Popuštanje zategnutosti u odnosima supersila dovelo je do toga da jedna posleratna epoha, u kojoj je Jugoslavija dosta uspešno plovila uzburkanim međunarodnim vodama, pripadne prošlosti. Iako je i sama snosila nepovoljne posledice konfrontacije velikih sila i blokova u doba hladnog rata, Jugoslavija je, zahvaljujući poziciji i politici vanblokovske, nesvrstane zemlje, bila na svoj način atraktivna i za Istok i za Zapad. Istok se trudio da je vrati u svoje okrilje, a Zapad da je privuče na svoju stranu. Za mnoge zemlje u svetu, a posebno za zemlje Azije, Afrike i Latinske Amerike Jugoslavija je predstavljala inspirativno svedočanstvo mogućnosti izvojevanja i očuvanja slobode i nezavisnosti, pa i uspostavljanja dobrih i plodonosnih odnosa sa čitavim ansamblom velikih svetskih sila, od SAD-a i SSSR-a do Kine, SR Nemačke i Francuske, sa kojima je u različitim fazama razvoja posleratnih odnosa bila u oštrom sukobu.

Okončanjem hladnog rata iscrpljene su potencije takve jugoslovenske politike, koja je imala snažna uporišta u konfrontaciji Istoka i Zapada. Jugoslavija je prestala da bude politički atraktivna u onom smislu u kojem su to postale, još pre nekoliko godina, Poljska i Mađarska, pa i neke druge zemlje Istočne Evrope, a pre svih sam SSSR pod oreolom Gorbačova i perestrojke.

Iako proces dezideologizacije i demilitarizacije međunarodnih odnosa nije osporio, već naprotiv, istorijski potvrdio osnovne premise politike nesvrstanih, promene do kojih je došlo u svetu bile su tako krupne i dalekosežne da je Jugoslavija bila prinuđena da menja neke od akcenata i prioriteta svoje spoljne politike.

(c) Suočena sa ekonomskom krizom i svesna da ključeve za njeno rešavanje ne može tražiti u krugu nesvrstanih zemalja, kojih se većina nalazi u sličnom ili još gorem položaju, kao ni kod dveju supersila, obuzetih drugim preokupacijama i prioritetima, Jugoslavija se neminovno morala okrenuti prema Evropi. To ne znači da Jugoslavija i u ranijim razdobljima nije bila aktivan učesnik u evropskim zbivanjima, ali je činjenica da je njena »evropska politika« predstavljala samo manji ili veći deo njene globalne politike. U međuvremenu je stara dobra Evropa, za koju se smatralo da će izgubiti svoje nekadašnje mesto pod suncem, postala jedan od najmoćnijih centara ekonomskog i tehnološkog razvoja u svetu. Osamostaljivanje od uticaja supersila, jačanje tokove ekonomske integracije, sve snažnije naglašavanje sveevropskog identiteta suočilo je sve evropske zemlje sa potrebom svestranijeg i čvršćeg uključivanja u evropske ekonomske, tehnološke, integracione, pa i političke tokove, obeležene sve širim promovisanjem demokratskih prava i ljudskih sloboda.

Sve je to značilo da Jugoslavija mora da raskine sa svojom dugogodišnjom politikom »ekvidistance« prema Zapadnoj i Istočnoj Evropi i da se, htela ne htela, opredeli za ne samo funkcionalno već i institucionalno uključivanje u Zapadnu Evropu. Ne samo zbog toga da bi mogla rešiti svoje neposredne ekonomske probleme, nego i zbog toga da ne bi ostala usamljena i izolovana u »rezervatu nerazvijenosti« na jugu Evrope.

(d) Zbivanja u Istočnoj Evropi, koja su označila slom tzv. socijalističke zajednice, odnosno komandnoadministrativnog socijalizma u zemljama Varšavskog ugovora, nameću pitanje: Gde se u tim procesima nalazi i kamo ide Jugoslavija? S jedne strane, istorijska je činjenica da je Jugoslavija prva napustila istočni blok i distancirala se od modela političkog i društveno-ekonomskog razvoja u zemljama tzv. socijalističke zajednice. Na osnovu toga se s pravom može reći da je ona nagovestila, pa i anticipirala, sadašnje procese u Istočnoj Evropi. U isto vreme, Jugoslavija je u toku minulih decenija sprovela političke i ekonomske reforme koje tek treba da budu preduzete u zemljama Istočne Evrope: od otvaranja granica, što je omogućilo da se gotovo milion njenih građana nađe na privremenom radu u inostranstvu i da milioni stranaca dolaze na letovanje i zimovanje u Jugoslaviju, do širokog uključivanja u međunarodnu podelu rada, što snabdevenost jugoslovenskog tržišta, pa i standard i kvalitet života jugoslovenskih građana u velikoj meri približava evropskim merilima. Ali, s druge strane, događaji u zemljama Istočne Evrope, naročito kada je reč o njihovom pretvaranju u pluralistička društva, teku tako brzo da postoji realna opasnost da Jugoslavija za njima zaostane.

Dok razmimoilaženja i sukobi oko monopolne uloge Saveza komunista Jugoslavije, odnosno pripuštanja u političku arenu novih političkih stranaka na velika ili mala vrata još traju, i dok tek predstoje glavne bitke oko novog Ustava i budućeg karaktera jugoslovenske federacije ili konfederacije, vlada Ante Markovića je pustila u dejstvo mehanizme dosta radikalne i relativno konsistentne privredne reforme koja bi, ukoliko bude uspela, stvorila pretpostavke za priključivanje Jugoslavije evropskim integracijama i institucijama. Sadašnja ekonomska reforma, sama po sebi, predstavlja jasno opredeljenje za tržišnu privredu i pluralističko društvo, pa time deluje i na akcente i prioritete spoljne politike Jugoslavije.

Pod dejstvom svih tih činilaca rukovodeći politički krugovi su bili prinuđeni da preispitaju i modernizuju neke bitne segmente spoljne politike Jugoslavije. U tom procesu menjanja spoljne politike Jugoslavije mogla su da se uoče kontroverzna dejstva sledećih unutrašnjih političkih i društvenih snaga:

— Nosioći konzervativnih tendencija, vezani pupčanom vrpcom za kriterije bladnog rata i očuvanje statusa quo, u prvom redu političari starog ideološkog kova, dugo su insistirali na tezi da se »ništa ne menja u svetu« i da nema potrebe da se koriguje »ispravna i efikasna« principijelna spoljna politika Jugoslavije, čije je temelje postavio predsednik Tito. U skladu s tim, oni su se glasno izjašnjavali protiv institucionalnog uključivanja u Zapadnu Evropu, a posebno protiv takvih diplomatskih poteza kao što je uspostavljanje diplomatskih odnosa sa Izraelom ili Južnom Korejom.

— Međutim, u procesu demokratizacije jugoslovenskog društva do sve jačeg izražaja je počelo da dolazi delovanje javnosti, a posebno intelektualnih krugova, na potrebu preispitivanja spoljne politike Jugoslavije. Ne bi bilo preterano reći da je došlo gotovo do plebiscitarnog opredeljivanja javnosti za raskidanje sa svojevrsnom mitologijom nesvrstanosti, treba, međutim, naglasiti, ne i sa pozicijom i politikom nezavisnosti, sadržanom u formuli nesvrstanosti), uključivanja u savremene evropske procese, oslobađanja spoljne politike od ideološkog balasta koji sprečava preispitivanje odnosa sa Izraelom, Južnom Korejom, Čileom itd.

Sasvim je jasno da je u ovom duelu između nosilaca inercije i konzervativizma i sve šireg kruga pobornika demokratskih i modernih opcija preovladao uticaj ovih poslednjih, tim pre što su političku scenu morali da napuštaju, koliko iz bioloških, toliko i političkih razloga, kadrovi koji su alfu i omegu spoljne politike Jugoslavije videli u koordinatama partijske ideologije.

Kada se sve to zna, sa mnogo poštovanja se mora ceniti ono što je u granicama svojih kompetencija preduzela i postigla jugoslovenska diplomatija predvođena saveznim sekretarom Budimirom Lončarom, iskusnim profesionalcem i fleksibilnim političarem, sposobnim da u teškoj i kontroverznoj situaciji optimalno valorizuje nacionalne interese Jugoslavije u međunarodnim odnosima.

Evropa — na prvom mestu

Kada je reč o prioritetima spoljne politike Jugoslavije u toku poslednjih decenija podrazumevalo se da se na prvo mesto ističe politika nesvrstanosti. Iako je nesvrstanost i dalje zadržala važnu ulogu u spoljnoj politici Jugoslavije, kao pozicija i politika koju Jugoslavija ne namerava da menja za bilo koju drugu opciju, sada bi redosled prioriteta i akcenata izgledao nešto drukčiji:

Na prvo mesto, ne samo sa stanovišta dnevnih preokupacija već i i dugoročnih interesa, dolazi široka problematika uključivanja Jugoslavije u Evropu. Neposredan cilj je pristupanje Evropskom savetu u svojstvu punopravnog člana, pa se preduzimaju mere da se u unutrašnjem zakonodavstvu izvrše sve neophodne promene da bi zahtev Jugoslavije bio uvažen. Uporedo s tim Jugoslavija traži i očekuje da bi mogla biti primljena u EFTA, u kojoj se nalaze neutralne zemlje sa kojima ona blisko saraduje i na bilateralnom planu i u okviru KEBS-a. Ipak, dugoročni cilj Jugoslavije je pristupanje Evropskoj zajednici, najpre, možda, u svojstvu pridruženog, a kasnije, kada bude ispunila sve neophodne preduslove, punopravnog učesnika. Ako su ranije postojale dileme, prvenstveno ideološke, u vezi sa uključivanjem u evropske institucije i integracije, sada ih nema. Ostaje, za sada, i saradnja sa grupacijom SEV, ali bez većeg entuzijazma i, razume se, sa pitanjem da li će ona preživeti promene do kojih je došlo u Istočnoj Evropi.

Veoma veliki značaj pridaje se saradnji Jugoslavije, Mađarske, Austrije i Italije, koja je inaugurisana nedavnim ministarskim sastankom u Budimpešti. Smatra se da ove četiri zemlje imaju dosta zajedničkih interesa ne samo kao geografska, već i kao ekonomska i politička celina. Uporedo s tim nastavlja se saradnja u okviru poslovne zajednice Alpe-Jadran, u kojoj bi se pored regija iz SR Nemačke, Austrije i Italije, krug jugoslovenskih učesnika mogao proširiti, time što bi uz Sloveniju i Hrvatsku ovoj poslovnoj zajednici pristupili Bosna i Hercegovina, a kasnije možda i Crna Gora, čime bi se otklonili prigovori da ona »deli« Jugoslaviju na Zapad i Istok. Sve se više govori i o mogućnosti aktiviranja saradnje podunavskih zemalja, iako se ranije smatralo da ona može da vodi oživljavanju političkih mitova iz vremena K und K monarchije.

Jugoslavija je uvek pridavala veliki značaj Konferenciji o evropskoj bezbednosti i saradnji, smatrajući da principi Završnog akta iz Helsinkija vode prevazilaženju blokovskih barijera u evropskom prostoru. U novoj klimi zahvaljujući pregovaračkom procesu supersila i promena u Istočnoj Evropi, stvaraju se pretpostavke za korenitiju demilitarizaciju evropskog prostora. Uskoro predstoji novi sastanak grupe N + N zemalja na kome će jugoslovenska diplomatija zastupati gledište da završetak hladnog rata, kome je i KEBS dosta doprineo, zahteva njegovo prilagođavanje izmenjenim okolnostima, sa ponentom na jačanju sveevropskih interesa.

U evropskom kontekstu, sa nekim posebnim specifičnostima, nalaze se i balkanska i mediteranska politika Jugoslavije. Pošto će u ovom tekstu biti više reči o Jugoslaviji i Balkanu, potrebno je naglasiti da je Jugoslavija svoju mediteransku politiku razvijala na dva koloseka: na evropskom planu, jačanjem tzv. mediteranske dimenzije KEBS-a, i na planu nesvrstanosti, u okviru saradnje sa grupom mediteranskih nesvrstanih zemalja, grupom devet zemalja za Bliski istok i Palestinu itd. Ako se može smatrati da je tzv. mediteranska dimenzija KEBS-a u neku ruku ostala mrtvorođenče, to se ne bi moglo reći za aktivnosti koje se tiču Mediterana u okviru pokreta nesvrstanosti. U maju 1988. na Brionima je održan Ministarski sastanak mediteranskih nesvrstanih zemalja, a ove godine predstoji takav skup u Alžiru. Jugoslavija se zalaže da se saradnja mediteranskih nesvrstanih zemalja poveže sa interesima i preokupacijama evropskih zemalja Mediterana na onim tačkama, od turizma i ekologije do bezbednosti, gde može biti poželjna i produktivna.

Na drugom mestu, ali ne po značaju koji bi proisticao iz grubo shvaćenog redosleda, nalazi se učešće Jugoslavije u aktivnostima pokreta nesvrstanosti. Pošto je prevaziđena dilema: nesvrstanost ili Evropa, preovladalo je stanovište da jači uticaj Jugoslavije u krugu stotinjak nesvrstanih zemalja, a to znači i u svetskoj politici, jača i poziciju Jugoslavije u Evropi, pod uslovom da zbog »obaveza« u pokretu nesvrstanosti ne zapostavlja svoje egzistencijalne interese u evropskom prostoru. Jugoslovenski politički krugovi su pozitivno ocenili rezultate Devete konferencije šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja, koja je održana u Beogradu od 3. do 8. septembra 1989. godine. To je bio reprezentativan politički skup, kome su prvi put u svojstvu tzv. pozvanih gostiju prisustvovali i zemlje kao što su Kanada, Novi Zeland, Norveška, Poljska, Madarska, Čehoslovačka, potvrđujući krizu hladnoratovskih doktrina. »Zadužena« da doprinese osavremenjivanju pokreta nesvrstanosti, Jugoslavija je to pokušala da učini ne samo menjanjem rituala ili metodologije rada, već i prilagođavanjem pogleda na svet, pa i same strategije pokreta nesvrstanosti novom duhu vremena. U velikoj meri u tome je i uspela, što su potvrdila gotovo nepodeljena mišljenja u svetu o uspešnom radu Devetog samita i oslobađanju pokreta nesvrstanosti od balasta ideoloških i radikalističkih apriorizama, naročito kad je u pitanju Zapad. Pošto osavremenjivanje pokreta nesvrstanosti ne može da predstavlja jednokratan čin, očekuje se od Jugoslavije da kao predsedavajući doprinese osposobljavanju pokreta da se u savremene svetske procese i zbivanja uključi kao konstruktivan akter i partner.

U tim koncentričnim krugovima odvija se aktivnost jugoslovenske diplomatije, kojoj je, prema rečima saveznog sekretara Lončara, glavni cilj da stvori atmosferu i konstelaciju za lakše rešavanje ekonomskih i drugih problema sa kojima se suočava zemlja i, razume se, za očuvanje njenog teritorijalnog integriteta koji ugrožavaju nosiocj separatizma i terorizma na Kosovu.

Balkan između 19. i 21. veka

Konferencija ministara inostranih poslova balkanskih zemalja održana je u Beogradu u februaru 1988. godine. Jugoslavija, kao inicijator i domaćin ove konferencije, bila je posebno zadovoljna iz dva razloga: prvo, što je to bio prvi skup ministara inostranih poslova balkanskih zemalja ne samo u posleratnoj, već i u celokupnoj njihovoj istoriji i, drugo, što je prvi put u multilateralnim balkanskim aktivnostima učestvovala i Albanija.

»Tajna uspeha« ove jugoslovenske inicijative je bila u tome što je došla u pravi čas, to jest u vreme kada je pregovaranje i sporazumevanje u svetu, u cilju popuštanja zategnutosti i jačanja saradnje, počelo sve više da uzima maha, pa ni balkanske zemlje nisu mogle da dozvole sebi da ostanu po strani. Važnu ulogu je odigrala i okolnost što je jugoslovenska inicijativa bila realistična i fleksibilna: bez postavljanja bilo kakvih predušlova za učešće na Konferenciji, čak i bez unapred fiksnog dnevnog reda, sa poentom na slobodnoj razmeni gledišta o pitanjima koja predstavljaju zajednički interes svih balkanskih zemalja i koja mogu da doprinesu stvaranju povoljnije atmosfere u balkanskom prostoru.

Konferencija ministara inostranih poslova balkanskih zemalja bavila se pitanjima koja ne spadaju u tzv. političku sferu, već se odnose na privredu, saobraćaj, trgovinu, tehnologiju, ekologiju, nauku, kulturu, sport itd. Iako je u kuloarima bilo reči i o tzv. spornim političkim pitanjima, u pozitivni saldo Konferencije upisana su tri bitna rezultata: što je održana; što je postignuta saglasnost da se održava na ministarskom nivou svake dve godine u nekoj drugoj evropskoj zemlji po sistemu geografske rotacije (ove godine treba da bude održana u Albaniji); što je prihvaćen opsežan program zajedničkih aktivnosti u različitim oblastima na ministarskom i ekspertskom nivou.

Premda se u toku minule dve godine u procesu multilateralne saradnje na Balkanu nije dogodilo ništa spektakularno, ipak se pokazalo da odluke Beogradskog sastanka nisu ostale prazno slovo na papiru. U prilog tome svedoči ovaj kratki pregled skupova i inicijativa održanih u okviru realizacije odluka Ministarske konferencije u Beogradu:

— U 1988. godini održani su sledeći balkanski skupovi: Sastanak funkcionera ministarstava inostranih poslova balkanskih zemalja u Sofiji; Sastanak eksperata za osnivanje Instituta za istraživanje balkanske ekonomske saradnje u Atini; Sastanak ministara saobraćaja balkanskih zemalja u Beogradu; Sastanak eksperata za izradu Konvencije o ekološkoj zaštiti Balkana u Pravcu u Bugarskoj; XXI. konferencija zvaničnih institucija balkanskih zemalja za razvoj turizma u Plovdivu; Sastanak komiteta za seizmičku zaštitu Balkana u Tirani itd.

— U 1989. godini održani su sledeći balkanski skupovi: Sastanak funkcionera ministarstava inostranih poslova balkanskih zemalja u Tirani; Sastanak eksperata o merama za jačanje poverenja i bezbednosti na Balkanu u Bukureštu; Sastanak eksperata o saradnji balkanskih zemalja protiv terorizma i ilegalnog prometa droge i oružja u Beogradu; Sastanak ministara spoljne trgovine balkanskih zemalja u Ankaru; sastanak ministara za saradnju u industriji i transferu tehnologije u Bukureštu; Sastanak eksperata za osnivanje Instituta za naučno istraživanje balkanske ekonomske saradnje u Atini; Sastanak generalnih direktora željeznica balkanskih zemalja u Beogradu; Sasta-

nak eksperata za izradu Konvencije o ekološkoj zaštiti Balkana u Antaliji u Turskoj; Sastanak radne grupe za pripremu balkanskog turističkog vodiča i turističke karte; Sastanak radne grupe za obuku kadrova u turizmu; Sastanak radne grupe za izradu turističkog plana balkanske regije itd.

— U 1988. i 1989. godini razvijana je plodna saradnja i na tzv. nevladinom nivou. Održani su sledeći skupovi: Sastanak predsednika sindikata balkanskih zemalja u Beogradu; Sastanak predsednika Auto-moto saveza u Beogradu i Sofiji; Sastanak nacionalnih komisija za UNESCO u Ankari; Sastanak predstavnika društava inženjera i tehničara u Beogradu; Sastanak predstavnika zadružnih saveza u Atini; Sastanak predstavnika Crvenog krsta i Crvenog polumeseca u Istanbulu; Susret pisaca balkanskih zemalja u Boru u Jugoslaviji; Festival balkanskog folkloru u Ohridu u Jugoslaviji; Sastanak gradonačelnika glavnih gradova balkanskih zemalja u Beogradu; Balkanska medicinska nedelja u Ankari i Tirani; Sastanak komiteta za balkansko razumevanje i različitih mirovnih organizacija u Tirani; Konferencija rektora balkanskih univerziteta u Bukureštu; oko trideset sportskih, kulturnih i drugih balkanskih susreta i takmičenja- itd.

Ovaj kratki pregled najvažnijih skupova i aktivnosti na Balkanu nakon Ministarske konferencije u Beogradu rečito govori o velikim mogućnostima za unapređivanje zajedničkih interesa balkanskih zemalja. To međutim, ne znači da su uklonjene i sve prepreke daljem razvoju saradnje i jačanju bezbednosti na Balkanu.

Kao što se zna, postoje i neke multilateralne političke inicijative na Balkanu koje već godinama privlače pažnju, ali do sada nisu mogle biti realizovane.

Od 1957. godine datira inicijativa predsednika rumunske vlade Kivu Stojke o pretvaranju Balkana u zonu bez atomskog oružja. U osamdesetim godinama njeni glavni pobornici su postali bugarski predsednik Todor Živkov i grčki premijer Andreas Papandreu. Sada je Todor Živkov definitivno sišao sa političke scene, a Andreas Papandreu se više ne nalazi u fotelji premijera. Turska je bila i ostala protiv ostvarivanja ove ideje, ne samo zbog toga što se na njevoj teritoriji nalazi nuklearno oružje, već i zbog toga što je u političkom konfliktu sa Grčkom i Bugarskom. Jugoslavija podržava inicijativu za stvaranje zone bez atomskog i hemijskog oružja na Balkanu, ali moglo bi se reći bez većeg entuzijazma, jer smatra da proces nuklearnog i drugog razoružanja i, uopšte, suprotstavljanje primeni sile predstavlja širi i sveobuhvatniji problem.

Isto tako, do sada nije mogla biti ostvarena ni inicijativa za održavanje sastanka šefova država balkanskih zemalja. Njen najvatreniji pobornik je bio Nikolae Caušesku, smatrajući verovatno da bi mu pružila priliku da dobije oreol »vodeće« političke ličnosti na balkanskoj političkoj sceni. Sada samu ideju održavanja sastanka šefova država balkanskih zemalja treba odvojiti od megalomanskih pretenzija bivšeg rumunskog diktatora. U vreme multilateralne diplomatije, kada su susreti šefova država u užem ili širem krugu postali obična stvar, trebalo bi stvarati političke pretpostavke i za održavanje balkanskog samita. Možda upravo sadašnje promene u Rumuniji i Bugarskoj povećavaju izgleda na njegovo održavanje.

Zna se da prepreku razvijanju balkanske saradnje do sada nisu predstavljale razlike u karakteru društvenih sistema i u međunarodnoj orijentaciji, već u prvom redu teritorijalni i manjinski problem. Reč je o teškom i kompli-

kovanom nasleđu prošlosti koje je u osnovi sprečavalo, u toku svih posleratnih decenija, pretvaranje Balkana od nekadašnjeg bureta baruta (što Balkan danas svakako nije!) u zonu mira (što Balkan danas još nije postao!). Biće potrebno još dosta napora i dobre volje da bi se stvorile pretpostavke za svestranu i konstruktivnu saradnju balkanskih zemalja.

Balkan na prelazu u 21. vek se, očigledno, jednom nogom još nalazi u 19. veku. Jedino što se za sada može učiniti jeste da se insistira na striktnom odvijanju manjinskog od teritorijalnog pitanja; ta sprega je u prošlosti uvek dovodila do oružanih sukoba i drugih nedaća u međususedskim odnosima. Odredbe Povelje UN o uvažavanju teritorijalnog integriteta i Završnog akta iz Helsinkija o nepovredivosti granica moraju ući u kodeks ponašanja svih balkanskih zemalja. U toj svetlosti, unapređivanje prava i položaja nacionalnih manjina u svim balkanskim zemljama postaje test demokratskih sloboda i međunarodnopravna i civilizacijska obaveza.

Ranko Petković

NEW PRIORITIES IN YUGOSLAVIA'S FOREIGN POLICY

Summary

The deep political, economic, social, and even moral crisis which characterizes Yugoslavia at the present moment, the lessening of tensions between the superpowers and the consequent de-ideologization and demilitarization of international relations, a new assessment of the European component of Yugoslavia's position, and the undeniable processes of opening in Eastern Europe are only some of the factors that have necessitated the setting up of new priorities in Yugoslavia's foreign policy and a re-examination and modernization of some of the key elements of that policy. In this process of foreign-policy change, different domestic political and social forces act with different objectives in mind. In the forefront of not only day-to-day preoccupations but also the country's long-term interests, we now find a whole range of problems having to do with Yugoslavia's integration into Europe. Though its importance in the country's foreign policy remains great, non-alignment has been relegated to the second place. Finally, in addition to the European orientation and non-alignment as global options, Yugoslavia now places a new emphasis on its Balkan dimension and position.